

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(Hizb-ut Tahrir Emiri Celil Âlim Ata İbn Halil Ebu Raşta Tarafından Facebook Sayfası Takipçilerinin “Fıkhî” Sorularına Verilen Cevaplar Silsilesi)

Soru-Cevap

Baba ve Oğulun Zekât ve Borçları

Walied Rashied'a

Soru:

Esselamu Aleykum ve Rahmetullahi ve Berekâtuh Celil Şeyhimiz. Size sıcak selamlarımı iletiyorum...

Zekât ve borçlar hakkında bir sorum olacak. Umarım sorularıma cevap verecek kadar zamanınız vardır:

Babamın çok miktarda borcu var. Şu an baba ve oğulun para ve borçlarının arasını ayırmamak bir örf haline gelmiştir; bu da otomatik olarak onun borçlarının benim borçlarım olduğu ve ikimizin de onları ödemek için çalıştığımız anlamına gelmektedir. Ancak bu meselenin İslam şeriatındaki vakıası nedir? Özellikle de malın zekâtı açısından? Borç sadece babama ait olup zekâtı yok mudur yoksa ben ve babam aynı mıyız?

Allah sizi mübarek kılsın. Almanya'daki birçok genç adına size sıcak selamlarımızı iletiyorum.

Cevap:

Ve Aleykumselam ve Rahmetullahi ve Berekâtuh.

1- **Şerî açıdan babanın parası, oğulun parası değildir.** Babanın borcu da çocuğun borcu değildir. Zira şeriat, babaya malında tasarruf etme hakkı verdiği gibi çocuğa da malında tasarruf etme hakkı vermiştir. Ayrıca şeriat, oğulun parasına bakmaksızın babanın parası için birtakım haklar ve görevler belirlediği gibi babanın parasına bakmaksızın oğulun parası için de birtakım haklar ve görevler belirlemiştir. Çünkü her birinin bağımsız bir zimmeti vardır... Örneğin şeriat, malı nisap miktarına ulaşmış üzerinden de bir yıl geçmişse, oğulun parasına bakmaksızın babanın malının zekâtını vermesini farz kılmıştır. Aynı şey çocuk için de geçerlidir... Örneğin babasının parasına bakmaksızın göstermiş olduğu çaba karşılığında oğulun para sahibi olmasına izin vermiştir... Hakeza İslam'da her bir ferdin, şeri hükümlere göre özel bir zimmeti vardır...

2- **Oğulun parasının babanın, babanın parasının da oğulun parası olmadığına dair deliller:**

a- Oğul, babanın tüm malına varis olamamakta, bilakis diğerleriyle paylaşmaktadır. Aynı şekilde baba da oğulun tüm parasına varis olamamakta, bilakis diğerleriyle paylaşmaktadır. Allahu Teala şöyle buyurmuştur: **يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ** “Allah size, çocuklarınız hakkında, erkeğe, kadının payının iki misli (miras vermenizi) emreder.” [Nsa-11] Sonra şöyle buyurmuştur: **وَلِلْأُنثَىٰ مِثْلُ مَا لِلذَّكَرِ ۚ وَاجِدْ مِنْهُمَا السُّدُسَ مِمَّا تَرَكَ** “Ana-babasından her birinin mirastan altıda bir hissesi vardır.” [Nisa-11] Dolayısıyla Allah Azze ve Celle, oğulun malından babayla birlikte çocuğun dışındakileri

de varis kılmıştır. Bu yüzden malın, oğul hayatta iken babanın olması, sonra da bir kısmının babanın dışındakilerin olması imkansızdır. Nitekim Allah Azze ve Celle, miraslar ayetinde şöyle buyurmuştur: **“Ana babasından her birinin mirastan altıda bir hissesi vardır.”** [Nisa-11] Dolayısıyla onun (oğulun) ölmesiyle birlikte malında annesi için de bir pay belirlemiştir ve (annenin) oğlunun ölmesiyle, onun dışında babasının malının bir kısmını hak etmesi imkansızdır!

b- Miras paylaşılmadan önce, baba veya oğulun rızası olsun ya da olmasın babanın veya oğulun vasiyetini yapması ve vasiyetinin uygulanması ve bunun öncesinde miras dağılmadan önce borcunun ödenmesi, ölünün mirasının babasının veya oğlunun malı değil kendi malı olduğuna delalet etmektedir. Azze ve Celle şöyle buyurmuştur: **“(Bütün bu paylar ölenin) yapacağı vasiyetten ve borçtan sonradır.”** Dolayısıyla borcunun, onun dışında babasının malından ödenmesi veya onun dışında babasının malı hakkında onun adına vasiyet edilmesi imkansızdır...

c- Ahmed'in Sünen'inde Abdullah İbn Amr'dan şöyle dediğini tahrir ettiği kurban hadisinde şu şekilde geçmektedir: Bir adam Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e gelerek şöyle dedi: Ey Allah'ın Rasulü bana (Kur'an'dan) bir şey okut...(Adam) seni hak ile gönderen Allah'a yemin ederim ki ebediyen buna bir şey eklemeyeceğim dedi. Sonra arkasını dönüp gitti. Bunun üzerine Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi: **“أَفْلَحَ الرَّوَيْجِلُ، أَفْلَحَ الرَّوَيْجِلُ”** **Adamcağız kurtuldu, adamcağız kurtuldu.** Sonra dedi ki: Onu bana getirin. Onu getirdiler ve (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ona şöyle dedi: **“أَمَرْتُ بِيَوْمِ الْأَضْحَى، جَعَلَهُ اللَّهُ عِيدًا لِهَذِهِ الْأُمَّةِ”** **Ben kurban gününü (bayram kabul etmekle) emrolundum, Allah (o günü) bu ümmet için bayram kıldı.** Adam dedi ki: Oğlumun bağışlayacağının dışında bir (kurban) bulamazsam onu kurban edeyim mi? (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi: **لَا، وَلَكِنْ** **Hayır, (onu kurban kesmen gerekmez) Fakat sen saçlarından ve tırnaklarından biraz kesersin, bıyıklarını kısaltır, eteğini de tıraş edersin, Allah katında senin kurbanının tamamı, bundan ibarettir.** Bir benzerini Ebu Davud tahrir etmiştir. Yine bir benzeri de Şerhul Meanil Asar'da geçmektedir. Dârekutni Sünen'inde şu lafızla tahrir etmiştir: (Adam dedi ki: oğlumun bağışlayacağı veya babamın ve ailemin bağışlayacağı bir koyun ya da onların bağışlayacakları dışında bir (kurban) bulamazsam onu kurban edeyim mi? (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi: **لَا وَلَكِنْ قَلِمَ أَظْفَارَكَ وَفَقَصَ شَارِبَكَ وَخَلَقَ عَانَتَكَ، فَذَلِكَ تَمَامُ أُضْحِيَّتِكَ عِنْدَ اللَّهِ** **Hayır, (onu kurban kesmen gerekmez) Fakat sen tırnaklarından biraz kesersin, bıyıklarını kısaltır, eteğini de tıraş edersin, Allah katında senin kurbanının tamamı, bundan ibarettir.”)**

Babanın, oğlunun başışını, oğlunun da babasının başışını kurban etmesi caiz olmadığına göre, babanın parası, oğlunun parası değildir.

d- Mevâhibü'l Celîl Fî Şerhi Muhtaşarı Halil'de (2/505) şöyle geçmektedir. Müellifi: Şemseddin Ebu Abdullah Muhammed İbn Muhammed İbn Abdurrahman et-Tırablusi el-Mağribi olup el-Hattab er-Ruayni el-Maliki olarak bilinmektedir. “Ölümü: H. 954”:

(Dokuzuncu); Şayet onun bir borcu varsa, onu geri ödemesi ihtilafsız olarak hacdan önce gelir. Babasının borcu farklıdır. Zira o zaman hacca önce yapar. Dedik ki: Hacca hemen mi yapmalı yoksa erteleyebilir mi, borcu erteleyebilir mi yoksa hemen mi ödemeli. et-Tıraz'da şöyle dedi ve metni şöyledir; şayet borcu varsa ve elinde de parası bulunuyorsa, parasıyla borcunu ödemesi hacdan daha evladır. Malik el-Mevâziye'de şöyle demiştir. Kendisine denildi ki: Eğer babasının borcu varsa, babasının borcunu mu ödemeli yoksa hacca mı gitmeli. Malik şöyle dedi: Bilakis hacca gider. Bu açık olan bir şeydir. Zira hac, onun üzerine bir borçtur. Dedik ki:

Hemen mi yoksa erteleyebilir mi. Babasının borcu ne hemen ne de sonra ona ait değildir. Bu yüzden kendi üzerine vacip olanı yapması, kendi üzerine vacip olmayanı yapmasından daha evladır.) Bitti.

3- Hakeza hadis (seni ve paranı) anlatıyor:

Şerhu Müşkilî'l Âsâr'da şöyle geçmektedir: (Cabir İbn Abdullah'dan bir adamın Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e gelerek şöyle dediği rivayet edilmiştir: Benim malım ve ailem var. Babamın da malı ve ailesi var. Babam benim malımı kendi malına katmak istiyor. Bunun üzerine Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi: **أَنْتَ وَمَالُكَ لِأَبِيكَ** “**Sen ve malın babana aittir.**” Bunun hakkında İbn Ebi İmran'a sordum şöyle dedi: Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in: **أَنْتَ وَمَالُكَ لِأَبِيكَ** “**Sen ve malın babana aittir**” şeklindeki kavli; Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem, **مَا نَفَعَنِي مَالٌ** “**Ebu Bekir'in malı kadar hiç kimsenin malı bana fayda vermedi**” dediğinde, Ebu Bekir Radiyallahu Anh'ın Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e şöyle demesi gibidir: “**Malım ve canım senindir ey Allah'ın Rasulü.**” Yani bununla, Ebi Hureyra'dan şöyle dediği hadisi kaştetmiştir: Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi: **مَا نَفَعَنِي مَالٌ قَطُّ مَا نَفَعَنِي مَالُ أَبِي بَكْرٍ** “**Ebu Bekir'in malı kadar hiç kimsenin malı bana fayda vermedi**” Bunun üzerine Ebu Bekir Radiyallahu Anh şöyle dedi: **Malım ve canım senindir ey Allah'ın Rasulü.** Ebu Bekir Radiyallahu Anh'ın bu sözünden kast edilen, yani senin sözlerin ve fiillerin, benim ve malım için de uygulansın ve sözler ve fiilleri benim sahip olduğum şeyler için de uygulayabilirsin demektir. Dolayısıyla Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in hadiste zikredilen soru soran kişiye söylediği kavli de bunun gibidir; yani bu anlamdadır. Allah daha iyisini bilir.)

- Aynı şekilde İbn Hıbban Sahih'inde şunu tahrir etmiştir: (Aişe Radiyallahu Teala Anhe'den şöyle rivayet edilmiştir: Bir adam Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e gelerek ona olan borç hakkında babasıyla kavga ettiğini söyledi. Bunun üzerine Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi: **أَنْتَ وَمَالُكَ لِأَبِيكَ** “**Sen ve malın babana aittir.**” Ebu Hatim, bunun manası hakkında şöyle dedi; Sallallahu Aleyhi ve Sellem, babasına yabancılar gibi davranmasından dolayı onu azarladı ve ona, söz ve fiilinde babasına karşı iyi ve yumuşak davranmasını ve ona malını ulaştırmasını emretti. Sen ve malın babana aittir demesi, oğlunun malının, hayatı boyunca oğlunun gönül rızası olmadan babanın sahiplenmesi demek değildir. İbn Raslân şöyle demiştir: Lâh, ibahat için olup temlik için değildir. Dolayısıyla oğulun parası kendisine aittir, zekâtı ona aittir ve ondan miras kalır.)

4- Buna göre sen malının zekâtını vermelisin ve şayet nisap miktarına ulaşmışsa, borcu da yoksa ve üzerinden de bir yıl geçmişse baban da malının zekâtını vermelidir. Borcu ödedikten sonra geri kalanının zekâtını veriyorsa, o zaman bu geri kalan kısım nisap miktarından fazlaysa böyledir. Çünkü bizim için racih olan, nisap miktarını tüketmesi veya eksiltmesi durumunda borcun zekâtı engellemesidir. Nitekim “Hilafet Devleti'nde Maliye” kitabımızın 195. sayfasındaki borcun zekâtı bölümünde aşağıdaki şekilde geçmektedir:

(Kimin nisap miktarına ulaşmış malı varsa ve üzerinden de bir yıl geçmiş, aynı zamanda da nisap miktarını aşacak kadar da borcu varsa ve borcunu ödedikten sonra geriye kalan malı, nisap miktarından az ise zekât vermesi gerekmez. Kişi, bin dinara sahip olup aynı zamanda da bin dinar borcu varsa veya kırk bin dinar altına sahip olup otuz bin dinar altın borcu varsa her iki halde de zekât vermesi gerekmez. Çünkü o, nisap miktarında mala sahip değildir. Nafi'den, İbn Ömer'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle demiştir: **إِذَا كَانَ لِرَجُلٍ أَلْفٌ**

«Eğer bir adamın bin dirhemi varsa, aynı zamanda da bin dirhem borcu varsa onun zekât vermesi gerekmez.» ذكره ابن قدامة في المغني

Ancak, borçtan arta kalan miktar, nisap miktarına ulaşıyorsa zekât vermesi vaciptir. Ebu Ubeyd Saib İbn Yezid'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Osman İbn Affan'ı şöyle derken işittim: **“Bu ay zekât ayınızdır. Kimin borcu varsa onu ödesin ki böylece mallarınızın zekâtını çıkarabilesiniz.”** İbn Kudame el-Muğni'de bunu, şu lafızla zikretmiştir: **“Kimin borcu varsa borcunu ödesin ve kalan malın zekâtını versin.”** (Osman'ın), sahabelerin huzurunda bunu söylemesi ve onların da buna karşı çıkmamaları, onların bunun üzerinde ittifak ettiklerine delalet eder.) Hilafet Devleti'nde Maliye Kitabı'nda geçenler bitti.

Binaenaleyh soru soran kişinin babasının parası nisap miktarına ulaşmış ve üzerinden de bir yıl geçmişse ve “babanın” da borcu varsa, sahip olduğu maldan borcu düşer. Şayet parasının tamamı borcunu karşılıyorsa ya da geri kalan miktar nisap miktarına ulaşmıyorsa, babanın zekât vermesi gerekmez... Eğer geriye kalan parası nisap miktarından fazlaysa, borcunu düştükten sonra geriye kalan paranın zekâtını vermelidir...

Borçlu “babanın” çocuklarına gelince; sorundan da anlaşıldığı gibi borç, onların sorumluluklarıyla ilgili değildir. Bilakis babalarının borcu olup çocukların sorumluluklarıyla değil babalarının sorumluluğuyla ilgilidir... **Çocukların yapmaları gereken şey, borcunun ödenmesi noktasında babalarına yardım etmeleridir ki bu, anne babaya iyilik babındadır.** Ayrıca bu, İslam'ın şiddetle teşvik ettiği bir husustur. **“Ana babanıza da iyi davranın.”** [İsra-23] Buhari, Abdullah İbn Mesud Radiyallahu Anh'dan şunu tahrir etmiştir: Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e sordum ve dedim ki: Ey Allah'ın Rasulü hangi amel daha üstündür? (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) dedi ki: **“Vaktinde kılınan namazdır.”** Dedim ki: Sonra hangisi? (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) dedi ki: **“Ana babaya iyiliktir.”** Dedim ki: sonra hangisi? (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) dedi ki: **“Allah yolunda cihad etmektir.”** فِي سَبِيلِ اللَّهِ

Bu nedenle çocukların babalarına yardım etmeleri, ana babaya iyilik babındandır. **Ancak çocuklar, borçlarını ödedikten sonra mallarının zekâtından sorumludurlar.** Dolayısıyla malları nisap miktarına ulaşmışsa ve üzerinden de bir yıl geçmişse, mallarının zekâtını vermeleri gerekir... Ancak bir yıl geçmeden babalarının borcunu öderlerse, babalarının borcunu ödedikleri paranın zekâtını vermezler. Çünkü zekât farz olmadan önce para onlardan çıkmıştır. Dolayısıyla borcu ödedikten sonra geriye kalan para nisap miktarına veya daha fazlasına ulaşmışsa ve üzerinden de bir yıl geçmişse geriye kalan bu paranın zekâtını vermeleri gerekir.

Kardeşiniz

Ata İbn Halil Ebu Raşta

H. 22 Şevval 1438

M. 16/07/2017

Cevaba, emirin aşağıdaki web sitesinden bağlanabilirsiniz:

<http://archive.hizb-ut-tahrir.info/arabic/index.php/HTAmeer/QASingle/3817/>